

עין יצחק

פינת ההלכה השבועית

מאת מרן הראשון לציון

הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א

בעל ה'ילקוט יוסף'

כתיבה ועריכה: הרב יצחק קורלנסקי

פר' ראה תשע"ט | גליון מס' 150

הדברים נאמרו ביום ו' עש"ק פר' קורח, כ"ט סיון תשע"ז

כבאות והצלה בשבת

מהיכן נלמד חיוב הצלת נפשות? | איסור התמהמהות במצוות פיקוח נפש | האם בזמנינו כל דליקה היא בגדר סכנה או ספק סכנה? | האם לכוחות הכבאות וההצלה לצאת לקריאה שלא לצורך פיקוח נפש? | והאם מותר להם לכתוב בשבת דו"ח לסיכום האירוע? | האם מותר להשיב לשאלות המשטרה כשירשמו בשבת? | חיזוק פיקוח נפש והזהירות בכבוד השבת

דמים, שבזמן שמתחסד ומתעכב מלחלל שבת ולכבות את האש, באותה שעה עלולים אנשים להסתכן, ולכן הרי זה כשופך דמים. וכן אמרו (שם) שחובה על כל רב מישראל ללמד לקהל שומעי לקחו שחובה ומצוה לחלל שבת במקום שיש פיקוח נפש.

ולכן אם פרצה בשבת דליקה העלולה לגרום לסכנת נפשות, וניסו לכבותה ולא הצליחו, מצוה להזעיק את כוחות כיבוי האש. וכל הרואה דליקה כזו ואינו יודע אם הזעיקו את מכבי האש או לא, לא יחשוש לאיסור שבת, אולי כבר הזמינו, אלא יזדרז בעצמו להזעיק את מכבי האש. ואפילו אם לבסוף יתברר למפרע שכמה שכנים הזעיקו מכבי אש ונמצא שמהם חיללו את השבת שלא לצורך פיקוח נפש, יש להם שכר טוב מאת הקב"ה, ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה (קידושין מ ע"ב).

אלא שבגמר השיחה, אם אין להניח שיזדקק עוד לקבל שיחות לצורך פיקוח נפש, לא יסגור את שפופרת הטלפון.

באילו מקרים מותר לכבות דליקות בשבת?

כיום הרבה מן הדליקות יש בהן סכנה או לכל הפחות ספק-סכנה, וכך כתב בספר מנוחה נכונה (מלאכת הבערה) בשם הגאון החזון איש זצ"ל, שכן ישנם חוטי חשמל, בלוני גז, ואולי גם יש שם זקנים או תינוקות, ובודאי שדליקה בתוך דירות אלו כרוכה בפיקוח-נפש, ובפרט בבנין רב-קומות ופרצה דליקה בקומות התחתונות, ויש חשש שהעשן יתפשט ויעלה ליתר הקומות העליונות. וכבר היו דברים מעולם שגרמו לאבידות בנפש, ה' ירחם.

וכך פסק בשולחן ערוך (סי' שכט ס"א, ועיי' רמ"א סוף סי' שלד) שאפילו אם פרצה דליקה בחצר אחרת וירא שתעבור הדליקה לחצר זו, ויש חשש שיבואו לידי סכנה, מכבים את הדליקה. וכתב המגן אברהם שאפילו אם יכול להוציא ולהציל את הזקנים או הקטנים הנמצאים שם ולישא אותם לרשות הרבים, מוטב לכבות את הדליקה, שהיא 'מלאכה שאינה צריכה לגופה', שאינו עושה כן כדי שיהיה לו אחר כך גחלים, ואסורה רק מדרבנן, ועדיף מאשר להוציאם לרשות הרבים.

שאלה: דליקה הפורצת בשבת, מתי מותר ומצוה לכבות את הדליקה בשבת, ומתי לא? וכמו כן, שירותי הכבאות וההצלה שהזעיקו אותם לכבות דליקות שונות, האם מותר להם לצאת לכל קריאה לחלץ ולכבות, ולשמוע להוראות לחלל את השבת?

חיוב הצלת נפשות

תשובה: נאמר בתורה (ויקרא ה ה): "ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", ובגמרא (יומא פה ע"ב) דרשו חז"ל: 'וחי בהם' ולא שימות בהם. הרי שפיקוח נפש דוחה מצוות שבתורה. ולכן מצוה וחובה על כל אחד ואחד מישראל לחלל את השבת על כל אדם שהוא בגדר חולה שיש בו סכנה, וכן על כל דבר סכנה, או אפילו ספק-סכנה ופיקוח נפש, להזמין את כוחות ההצלה; מכבי אש, אמבולנס, וכל מה שצריך לעשות. וכל הזריז להציל בסכנה הרי זה משובח. ואף אם עושים מלאכות האסורות מהתורה. וכבר אמרו חז"ל (בבא בתרא יא ע"ע, סנהדרין לו ע"א) כי כל המקיים נפש אחת מישראל, מעלה עליו הכתוב כאילו קיים מלא.

וכך כתב הרמב"ם (פ"ב מהלכות שבת ה"ג) שאסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה, שנאמר 'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם' - ולא שימות בהם, הרי למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם, אלא רחמים וחסד ושלוש בעולם. ודחה בכל תוקף את דברי האפיקורסים הטוענים שאסור לחלל שבת אפילו במקום פיקוח נפש, שעליהם הכתוב אומר (יחזקאל כ כה): "גם אני נתתי לכם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם".

ובגמרא (יומא שם) למדו ממקורות נוספים שפיקוח נפש דוחה את השבת: "רבי יונתן בן יוסף אומר 'ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם' (שמות לא יד) - היא מסורה בידכם ולא אתם מסורים בידה. רבי שמעון בן מנסיא אומר: 'ושמרו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת לדורותם' (שם טז) - אמרה תורה: חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה".

איסור התמהמהות בפיקוח נפש

ואסור להתעכב וללכת לשאול מורה הוראה האם לחלל את השבת. ואמרו חז"ל (ירושלמי יומא פ"ה ה"ה) שכל השואל - הרי זה שופך

וכמו כן דליקה שפרצה במפעל כימי, או מפעל שיש בו גז רעיל וכדו', ויש חשש שכתוצאה מהדליקה תהיה התפשטות אדים וגז רעיל באוויר, העלול להוות סכנה לדיירי הסביבה, מותר להזעיק את כיבוי האש, אפילו שהמפעל סגור בשבת ואין שם נפש חיה.

והמבואר בגמרא (שם פד ע"ב) שאם נפל נר על מפת השולחן, ולא מתפתחת דליקה גדולה אלא רק המפה עולה באש, יכול להניח בקבוקי מים בסמוך לאש, וכאשר האש תתקרב, יבקעו הבקבוקים והמים יכבו את האש. אולם כל זה כאשר אין האש גדולה, אבל אם האש גדולה ומתחילה להתפשט לצדדים, יכבה מיד ויזעיק מכבי-אש.

פעולות המשטרה בזירות דליקות בשבת

מותר להזמין מכבי אש אפילו שידוע שעל ידי כך הם יזעיקו גם את המשטרה, כדי לחקור ולברר את סיבות הדליקה, ואין זה ענין שלו בחילול שבת שלא לצורך פיקוח נפש הנעשה על ידי השוטרים היהודים, כי כאשר מזמין את מכבי האש הוא עושה בהיתר, וכשם שפיקוח נפש דוחה את השבת, כך דוחה הוא את איסור 'לפני עיוור לא תתן מכשול' (ויקרא יט יד), וכיבוי האש שהזמינום, עשו שלא כהוגן.

ואם המשטרה מבקשת לקבל פרטים על סיבות הדליקה ורוצים לרשום בשבת, אסור להשיב להם, ואפילו אם יפסיד על ידי כך את הביטוח, ואפילו את כל ממונו, אל ישיב להם, שאם כן נמצא מסייע בידי עוברי עבירה - השוטרים היהודים, שאין בכך צורך פיקוח נפש, ועובר בכך על איסור 'לפני עיוור לא תתן מכשול'. וכבר נאמר (דברים ו ה): 'ובכל מאַדְךָ, ודרשו חז"ל (ברכות נא ע"א) בכל ממונך, וביאר המלבי"ם (דברים שם), שבכל האהבות אשר יצוייר, תאהב את ה' על כולם. וה' הטוב ימלא את חסרונו בזכות שמירת השבת, ונאמר (חגי ב ח): 'לי הכסף ולי הזהב, נאם ה' צבאות'.

כבאות והצלה שלא במקום פיקוח נפש

כאמור, כיום הרבה מהדליקות כרוכות בפיקוח נפש, עקב מיכלי הגז והחשמל הקרובים, אולם יש לדעת שכאשר אין אפילו ספק פיקוח נפש, כגון שברור שזה בנין בודד וכולם חולצו והורחקו משם מרחק סביר, ואין חשש וספק-סכנה להתפשטות הדליקה למקומות סמוכים ולגרימת סכנה, יש ליזהר בקדושת השבת ולא לזלזל בה ולחללה סתם בקלות ראש.

ואין לכל מפקד תחנת כיבוי לפקוד על הכבאים ולומר להם לחלל שבת על כל דבר. וכגון פח אשפה קטן הבוער בשבת, ואין שם

בנינים סמוכים ובלוני גז וכיו"ב, ואין בכך אפילו ספק סכנה שמא הדליקה תתרחב, אין לשירותי הכבאות לתת הוראה לצאת ולכבות, ולשם מה לחלל שבת בדבר שאין בו אפילו ספק פיקוח נפש!?

וכמו כן, כגון אם חתול טיפס על עץ גבוה ואינו יכול לרדת, ומפריע לשכנים, וכי מותר לחלל שבת לשם כך?! שיבואו מכבי-אש, יסעו בכבאית ויחללו את השבת שלא לצורך פיקוח נפש! ואם כדי למנוע צער בעלי חיים, שהוא איסור מן התורה (עי' בבא מציעא לב ע"ב-לג ע"א, שבת קכח ע"ב וקנד ע"ב), שיעשו כן על ידי שיאמרו לגוי לחלץ. ובאמת יש להקים צוות של גויים בתחנות הכיבוי, שהם יעשו את הדברים הללו שאין בהם שום ספק פיקוח נפש.

כתיבת דו"ח בשבת

וכמו כן כתיבת פרטים אחרי אירוע הדליקה, אסור לכותבן בשבת, אלא רק במוצ"ש, ואם הגוי כותב בשבת, "אדעתא דנפשיה הוא דעביד", שהוא עושה זאת על דעת עצמו, אבל שיהודי יכתבם בשבת, מה פתאום?! לא כל דבר הוא בגדר 'פיקוח נפש', ולא כל אחד מבין מהו 'פיקוח נפש'. ישנם שאינם שומרי שבת ויש להם כמין זלזול בקדושת השבת, ואומרים על כל דבר: "פיקוח נפש, פיקוח נפש!"

וכמו כן בדיקת הציוד שרגילים לערוך בכל תחילת משמרת, מדוע לחלל את השבת בבדיקה זו?! אין בכך משום פיקוח נפש ויעשוה בערב שבת. וכן תדלוק ומילוי מיכלי הדלק, או נסיעה מיוחדת לצורך רכישת מזון עבור הכבאים, וכל שאר הדברים שאין בהם שום ספק פיקוח נפש.

חשיבות פיקוח נפש

ברור שפיקוח נפש הוא דבר חשוב, וכאמור מצוה לחלל את השבת עבור פיקוח נפש, אך יש להיזהר שלא לבוא לידי כך לזלזל בשמירת השבת.

ואני מחזק את ידי הכבאים שומרי המצוות, יראי שמים, שימשיכו לשמור על קדושת השבת. יש להם זכות גדולה מאד שהם מחללים את השבת לצורך פיקוח נפש ומצילים נפשות. אבל צריך שתהיה להם יראת שמים, לבדוק טוב, ואם אין ספק פיקוח נפש, יזהרו שלא לחלל את השבת, ואפילו אם מחמת כן יפטרו אותם מעבודתם, והקב"ה הוא הממציא פרנסה לכל אדם. ויתן להם אחר כך פרנסה בשפע, שיהיה להם ברכה והצלחה.

עם תנופת תחילת הזמן החדש:

השאיפה אל האושר הגדול

דרשת מרן הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א

כנס 'משמרת השלום' - חוה"מ פסח תשע"ט

הגר"ז. יום אחד הוא עמד בחלון וראה ילדים משחקים באיזה משחק, וביניהם גם הנכד שלו. מה היה המשחק? היה שם עמוד במגרש, והילדים מטפסים ומנסים להגיע לראש העמוד. "לשליש ולרביעי - לא שמענו" ... עולים קצת ונופלים. לנכד קראו רבי מנחם מנדל, שלימים גם הוא היה אדמו"ר (ה'צמח צדק').

הנכד טיפס גם הוא, והיה היחיד שהצליח להגיע למעלה! סבו האדמו"ר ראה את כל זה מהחלון, וקרא לו. "כן, סבא", אמר

כבוד הרבנים החשובים, המארגנים הנכבדים, תלמידים יקרים וחביבים. "יוסף ה' עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם". יהי רצון שתעלו מעלה מעלה בתורה וביראת שמים, ותזכו להיות תלמידי חכמים.

להביט רק כלפי מעלה:

לפני למעלה ממאתיים שנה היה אדמו"ר גדול, גאון בתורה, רבי שניאור זלמן מלאדי זי"ע. הוא חיבר את שולחן ערוך

עשיתי". "כל מה שדיברת על השני עבר אליך". "איפה כל התורה שלמדתי?! איפה כל המצוות שעשיתי?!" הכל עבר אליו.

וכדברים האלו כתב מרן הבית יוסף בספרו מגיד מישרים (פרשת ויקהל) - שם כתב כל מה שאמר לו המלאך המגיד שנברא על ידי המשניות שלמד מרן הבית יוסף - שכך אמר לו המלאך המגיד, שמי שאומר לשון הרע על חבריו, מנכים לו מזכויותיו ונותנים לו. איך אפשר שאותו פה שמתפלל, אותו פה שלומד תורה, בקדושה, אותו פה יעשה עבירות כאלו?!

שאיפות כבר מגיל צעיר

כל אחד ואחד מכם, "החלש יאמר גיבור אני" (יואל ד י). כל אחד יגיד: "אני אהיה גדול בישראל". וכדי להיות גדול בישראל צריך שאיפות. "אני שואף"!

ישנם תחת ידי מחברות של מרן האבא זצוק"ל שכתב אותם בגיל 10-11, ילד קטן. מרן הביא לי אותם. אי אפשר להאמין שילד בן 10-11 כתב דברים כאלו. הוא מסכם את הגמרא, את הרש"י, את התוספות, מביא מה מקשה המהרש"א, ומה הוא מתרץ. לא יאומן שילד בן 10 למד לבד מהרש"א.

רואים אצלו מקטנות, משהיה בגיל 10 הוא כבר למד ולמד. אדם לא מגיע פתאום ונהיה גדול הדור, פתאום נהיה גדול בישראל. זה לוקח עשרות שנים של לימוד בהתמדה, של שאיפות, ואז הוא כבר מגיע להיות גדול בישראל.

הוא סיפר לי פעם באחת ההזדמנויות, שהוא סיים את כל הש"ס, 2,700 דף, כשהיה בגיל 15 (!). שאלתי אותו: "באיזה גיל התחלת ללמוד גמרא?", וענה לי: "בישיבת פורת יוסף התחלנו ללמוד את הש"ס בגיל 9 (!)", וסיים את כל הש"ס, 2,700 דף, בגיל 15.

אנו צריך ללמוד, איזו התמדה, איזה רצון לדעת, לדעת, לדעת. כל אחד ואחד גם יהיה כך. כל אחד ישאף: "אני רוצה לדעת את הש"ס, בבלי וירושלמי. תשובות הגאונים, תשובות הראשונים, כל הבית יוסף". התורה שלנו היא "ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים" (איוב יא ט). כל אחד ישאף, ואז תזכו להיות תלמידי חכמים.

האושר הגדול

אין דבר יותר טוב בעולם מאשר בן אדם שזכה להיות תלמיד חכם, ויושב על התורה ועל העבודה. ישנם כל מיני מקצועות, הכל שטויות, אבל הטוב ביותר, הדבר הגדול ביותר שיש, שאדם זוכה להיות תלמיד חכם.

וזה מה שאני מברך אתכם, יהי רצון שתעלו מעלה מעלה בתורה וביראת שמים, ותהיה לכם הזכות, שתזכו להיות תלמידי חכמים אמיתיים, והיה שמכם כשם הגדולים אשר בארץ (עפ"י שמואל ב ז ט), ישראל אשר בך אתפאר (ישעיה מט ג), לשם ולתפארת. תזכו לשנים רבות, נעימות וטובות, אמן ואמן.

הנכד. "תגיד לי", שאל הסבא, "מה הסוד שלך? האיך הצלחת להגיע למעלה למעלה? כל החברים שלך נפלו, עלו ונפלו. מה הסוד שלך?". ענה הנכד: "סבא, כל החברים שלי טיפסו קצת והתסכלו למטה, ראו את הגובה ונפלו. ואילו אני הסתכלתי רק למעלה! כמה יש לי עוד לעלות. לכך הגעתי למעלה".

אמר האדמו"ר לנכדו: ישמעו אזניך מה שפיך מדבר, תשמע מה אמרת: "הסתכלתי רק למעלה!", דע לך שזו היא הדרך להצלחה בחיים. אתה רוצה להצליח בחיים? תמיד תסתכל להיות למעלה. 'אני אהיה הכי חרוץ בכיתה', 'אני אהיה הכי תלמיד-חכם', 'אני אהיה הכי בקי בש"ס, בבלי וירושלמי', 'אני אדע הכי הרבה פוסקים'.

אדם ששואף להיות למעלה, הוא מצליח. מי שיושב ולומד בלי שום שאיפות, בלי שום רצונות, לא יוכל להגיע למעלה. מי שמגיע למעלה, להיות תלמיד-חכם אמיתי, זה אחד ששואף לדעת את כל התורה כולה.

כח ביטול גזירות

בגמרא (שבת קיט ע"ב) כתוב שלימוד התורה של הילדים, זה הרבה יותר חשוב מאשר לימוד תורה של גדולי עולם, כמו אבוי ורבא, גדולי האמוראים. ילד קטן שלומד, לפני גיל בר-מצוה, בעיקר "תינוקות של בית רבן", זה הבל פה שאין בו חטא. התורה שלהם מגינה על כל עם ישראל.

אומרים בלשון מליצה על הפסוק "ולשון רכה תשבר גרם" (משלי כה טו), "לשון רכה" - הכוונה לילד רך לפני גיל בר-מצוה, "תשב"ר גרם" - ראשי תיבות: תינוקות של בית רבן - גזירות רעות מ'בטלים. אם יש איזה כעס על אנשים שאינם הולכים בדרך התורה והמצוות, מחללים שבת וכל מיני עבירות, והיה ח"ו ראוי לתת להם איזה עונש על כך, התורה שלכם, שאתם יושבים ועוסקים בתורה, הפה קדוש שלכם, זה מגין על עם ישראל.

על טהרת הקודש

כמו שהיה בבית המקדש, שהיו כרוכים בדמות תינוקות של בית רבן, העשויים מזהב, זהב טהור, ולא מתפשרים. אם אין זהב טהור, לא עושים שום דבר. לא יורדים דרגה ועושים אותם מכסף. רק מזהב! כי בחינוך אין להתפשר! שתי תינוקות של בית רבן מסתכלים זה על זה, "סוככים בכנפיהם" (שמות כה כ) ומגינים על כל עם ישראל, על ידי התורה שלהם.

תשמרו על הפה שלכם, שיהיה פה קדוש. כי לא יתכן שאותו פה שמתפלל, אותו פה שלומד תורה, חס ושלום ידבר לשון הרע על זה ועל זה. לא צריכים לומר לכם כמה חמור עוון לשון הרע. בספר חובות הלבבות - לרבינו בחיי, אחד מן הראשונים - (שער הכניעה פ"ז) כתב שאדם שמדבר לשון הרע על חבריו, כל המצוות שלו עוברות לחבירו, וכל העבירות של חבירו עוברות אליו.

אדם מגיע למעלה, אחרי מאה ועשרים, מוציאים לו את ספר המצוות והעבירות, "עשית עבירה כזו, ועבירה כזו". "אני? לא